

УКРАЇНСЬКО-ГРЕЦЬКІ КУЛЬТУРНІ ЗВ'ЯЗКИ: ФОРМУВАННЯ ТА КУЛЬТУРНЕ ЖИТТЯ ДІАСПОРИ В ГРЕЦІЇ

Українці, які проживають за межами своєї Батьківщини є складовою частиною українського етносу. На сьогодні майже 12–20 млн. українців опинилися за кордоном. Причинами розпорошення їх по іншим країнам була складність процесів розвитку українського етносу, тривалої його розірваності, століття бездержавності, політичні мотиви, негативний вплив зовнішніх факторів, соціальні негаразди тощо¹. Згідно з Всегрецьким переписом населення 2001 р. українська громада становить 1,8 % від загальної кількості іммігрантів, які проживають у Греції, що відповідає приблизно 50 000 осіб².

Актуальність теми полягає в необхідності осмислення місця духовної спадщини української діаспори в історії для створення об'єктивної картини суспільної свідомості в ХХ ст. — на початку ХХІ ст. Основна мета дослідження передбачає аналіз шляхів формування громадських об'єднань українців у Греції, окремі аспекти їх культурного життя.

Історія української діаспори в Греції підтверджує, що переважна більшість українців та їхніх нащадків були й залишаються прихильниками добрих стосунків з Україною. Як засвідчує історія поселення українців в Греції, вони сприяють розвитку та зміцненню різноманітніших контактів із праматеринською землею, що завжди була для них джерелом натхнення.

Основні риси сучасної зовнішньої трудової міграції з України, обставини, в яких вона відбувається, розглядаються в публікаціях В. Євтуха³, С. Пирожкова, О. Малиновської та С. Прибиткової⁴, О. Хомри⁵ та інших дослідників. Сучасні тенденції міграційних процесів і динаміка змін іноземного населення в країнах з розвиненою економікою відображені в роботі О. Ступницького⁶. У цих дослідженнях висвітлюються певні аспекти соціально-економічного становища українців в країнах Середземномор'я, значно менше розглядаються проблеми, пов'язані з нормативно-правовим регулюванням та умовами праці, соціальним становищем представників української трудової міграції в країнах Південної Європи. Серед праць, де фрагментарно висвітлена історія формування та динаміка розвитку громадських та інших організацій представників української еміграції в Греції, є дослідження Б. Корнієнко⁷, В. Самохвалова⁸, Н. Терентьєвої⁹, О. Слюсаренко¹⁰, Г. Тищенко¹¹, та інших авторів. Інформаційні матеріали про українську громаду в Греції містяться в статтях Є. Конопацького¹², Г. Дубчак¹³ та інших.

Традиції торгових, культурних та політичних зв'язків між народами України та Греції сягають у глибину століть. Історичні факти свідчать про перебування на грецьких землях вихідців з українських земель, які

зробили певний внесок у розповсюдження знань про історію народів України та Греції.

Незвичайною була доля, історія життя та смерті вихідця з України, згодом шанованого в Греції святого Іоанна Руського. Він, як розповідає легенда, народився в Україні у 1690 р. У віці 21 років його взяли на службу до російської армії. Він брав участь у багатьох боях в період російсько-турецьких воїн, де виявив мужність та відвагу. Однак він потрапив у полон до турків, які продали його в рабство до заможного паші, який відвіз бранця до Малої Азії (місто Прокопію). Іван був людиною православної віри, але турки вирішили змусити його відмовитися від християнства та прийняти іслам. Навіть під страшними катуваннями солдат не відірвався від віри батьків. Населення тодішнього м. Прокопій були уражені твердістю духу та мужністю бранця. Іван (Іоанн) помер від катувань і був похований у церкві¹⁴. У 1922 р. грецькі війська були розбиті турецькою армією та бігли з Малої Азії. Із собою греки забрали срібний саркофаг з мощами Святого Іоана. На острові Евбея біженці заснували селище з такою же назвою — Прокопію. Вони побудували церкву, куди помістили саркофаг з мощами Св. Іоанна¹⁵ (Іоанніса- грецькою мовою). Православні прочани з усього світу приїжджають поклонятися святому.

На грецьких землях жив та працював видатний представник української полемічної літератури кінця XVI–XVII ст. — Іван Вишенський. Він працював в період історії, що був сповнений боротьби народних мас за своє соціальне та національне визволення проти іноземних загарбників і власних експлуататорів¹⁶. У розквіті своїх фізичних і духовних сил майбутній письменник змінив світський одяг на чернечу рясу. Приблизно в 1580 р. виходець з українських земель Іван Вишенський переселився до Греції. Майже сорок років з невеликою перервою він прожив в Афонських монастирях, де працював та закінчив свій життєвий шлях.

Грецькі джерела свідчать, що у центральній материковій частині Греції мешкали українці, які були у складі окремого українського козацького загону під час військових дій на території Туреччини та Греції.

Значний внесок у розвиток культурних зв'язків, поширення знань про історію Греції та України зробив український мандрівник Василь Григоровіч-Барський. В 1715–1716 рр. він учився в православної Києво-Могилянській академії, але через хворобу не зміг закінчити цей заклад. Через 7 років він переїхав до Києва, а потім до м. Львів, де вступив під вигаданим ім'ям в єзуїтську колегію. Однак, звідти його виключили за прихильність до православ'я¹⁷. Після невдалих спроб одержати вищу освіту в Україні він відправився мандрувати до Італії, Афону та Палестини, на острова Корфу та Закінф, до м. Салоніки.¹⁸ Під час подорожі В. Григоровіч-Барський писав докладні щоденники, де розповідав про все, що з ним трапилось, висвітлював особисті спостереження. Його детальні й точні описи свідчать про ґрунтовні знання книг стародавніх та середньовічних грецьких авторів. Окрім описів він малював краєвиди, складав проекти та фасади будівель. Таких малюнків було близько 150. Ці матеріали та

особисті спостереження стали основою його фундаментальної праці — «Странствия»¹⁹, яка неодноразово перевидавалася. Тільки у XVIII ст. зафіксовано 5 перевидань²⁰.

З розвитком культурних українсько-грецьких зв'язків тісно пов'язане ім'я Петра Івановича Ніщинського, уродженця Вінниччини. В 1850 р. київський архімандрит Антоній був призначений настоятелем російської посольської церкви в Афінах. Він запросив Петра Ніщинського приїхати до м. Афіни співати у міському церковному хорі. Слід зазначити, що в грецьких монастирях і церквах виконувалися музичні твори українських композиторів Д. Бортнянського, М. Березовського, А. Веделя та ін. В Греції Петро Ніщинський вивчав культурний спадок грецького народу, вдо сконалював грецьку мову, брав участь у реставрації пам'яток християнства²¹. Він закінчив філологічний та богословський факультети Афіньського університету, отримав диплом магістра богословських наук.²² Протягом року він викладав грецьку мову в міській гімназії м. Афіни. В 1857 р. Петро Ніщинський повернувся до м. Одеса, де викладав грецьку мову в міських гімназіях міста. В Україні він є відомий як поет та композитор.

Треба зазначити, що протягом тривалого часу Україна часто ототожнювалася з Росією, в певний період історії бо українські землі входили до складу Російської імперії, а згодом СРСР. До початку 90-х років в архівних матеріалах минулого століття було відсутнє поняття «українська громада», а саме визнання існування українського етнічного елементу в Греції. Очевидним фактом було та залишається те, що для грецького загалу будь-які вихідці з Російської імперії чи колишнього Радянського Союзу, за винятком хіба що вірмен, вважалися «руськими» (росіянами)²³. Активна та цілеспрямована політика грецьких урядів, метою якої було виконання об'єднавчих завдань формування однорідного суспільства, сприяла процесу асиміляції переселенців. За таких обставин українці, які потрапляли до Греції, не прагнули до об'єднання в громаду чи спілки за національною ознакою, були розпорошені по різних куточках країни та поступово піддавалися асиміляції.

У 80-ті рр. XX ст. у зв'язку з погіршеним економічним становищем у СРСР значна частина радянських громадян емігрувала до Греції. В основному це були греки з причорноморських районів — Одеси, Грузії та Криму, місць компактного мешкання населення грецького походження з Донецької області. Визначальний процент іммігрантів припадав на Узбекистан і Казахстан. При цьому слід відмітити, що ця хвиля імміграції з СРСР була досить масовою (до 70–80 тис. на рік) та складалася, в основному, з громадян СРСР грецького походження.²⁴ У 1988 р. їх кількість становила 25 тисяч осіб з Грузії, Південної Росії й України. Протягом 1990–2000 рр. кількість греків-репатріантів складала 103.000 чол.²⁵ Грецькі власті намагались зменшити кількість репатріантів, прибуваючих в країну з колишнього СРСР.²⁶

Необхідно зазначити, що прибуваючи на свою історичну батьківщину греки — колишні громадяни СРСР — досить важко адаптувалися. Деякі з них мали сім'ї, де хтось один був не грек за походженням. Втративши

номінально українське, грузинське або узбецьке громадянство, отримавши грецький паспорт чи вид на проживання, вони не асоціювали себе з корінними греками - «еллінами». Більш того, групи іммігрантів, які прибули з різних колишніх республік СРСР, не змішувалися одна з одною. Не зважаючи на те, що ця хвиля еміграції не була масовою, вона створила сприятливі умови для наступних хвиль еміграції.²⁷

Потужна хвиля української еміграції в Грецію прийшлася на початок 90-х рр. ХХ ст. Економічний спад, падіння виробництва, криза українського села змусили громадян України шукати можливості додаткового заробітку в Європі. Греція стала тією країною, куди виїхали тисячі українців. Протягом 90-х рр. ХХ ст. кількість незаконних економічних іммігрантів практично дорівнювала кількості греків-репатріантів. В 1997р. 5 218 українських громадян працювали за контрактом у Греції, що вдвічі більше, ніж працювало у Чехії (2 745 чол.), в десять разів більше, ніж в Німеччині (497 чол.)²⁸

З середини 90-х рр. починається процес еміграції власне українського населення в Грецію. Треба зазначити, що характер цього процесу відрізнявся не тільки часом початку, але й тому, що мав якісні відмінності у своїй структурі. В 1993 р. структура зайнятості іммігрантів була: сфера послуг, перевезення та сільське господарство. Умовно економічних іммігрантів з України можна розділити на дві основні групи. Перша — жінки у віці від 20 до 48 років, які як правило, працювали у сфері обслуговування: офіціантки і продавщиці (27.3%), хатні працівниці та покоївки (30%). Друга група — чоловіки у віці 28–40 років, які в основному працювали на будівництві (15%), в сфері обслуговування (30%) та сільському господарстві (6.1%). Цей потік зріс в зв'язку з підготовкою Греції до Олімпійських ігор 2004 р., так як країна відчувала нестачу кваліфікованих спеціалістів: зварювальників, будівельників, електриків тощо.²⁹ Необхідно згадати ще про одну категорію жінок-іммігранток, яку передбачив свого часу давньогрецький історик Геродот.

Грецький уряд двічі (1997 і 2001 рр.) приймав закон про порядок в'їзду, виїзду та перебування іноземних громадян на її території. Фактично ці закони легалізували усіх іноземців, які проживали на території Греції протягом року до моменту прийняття цих законів. Голова служби прав людини, грецький бізнесмен професор Діамандурос дотримується думки, що оформлення легального перебування іммігрантів розглядалось як додаткове джерело прибутку, тому часто затягували та ускладнювали процедури легалізації, тим самим ставили під загрозу саму ідею інкорпорації іммігрантів у грецьке суспільство.³⁰ Наступний етап легалізації іноземців в Греції показав, що серед 350.000 іноземців, які прибули у країну, приблизно 30% складають вихідці з країн колишнього СРСР, а серед цієї кількості іммігрантів близько 80% були громадянами України.³¹

Основна маса українських громадян перебувала в Греції з метою тимчасового заробітку та не пов'язала свою подальшу долю з цією країною. Це визначило характер української діаспори в Греції, яка була розсіяна в

силу того, що її представники не мали конкретного району компактного проживання, а селилися за місцем роботи: від Македонії на півночі до острова Крит на півдні, від м. Салонік на Сході до м. Яніни на Заході. Частина українських громадян прибула до Греції як члени родини (змішані шлюби) та мешкали в різних куточках країни.

За роки життя в Греції представники української діаспори багато чого домоглися. Вони освоїли особливості вільної економіки, стали затребувані в багатьох областях народного господарства, досягли достатнього рівня політичної культури, вивчили грецьку мову. Українці в Греції прагнуть мати ту силу й міць, що уможливить їм співробітництво з різними державними організаціями, грецьким парламентом й урядом країни, а також в офіційними міжнародними організаціями.

19 листопада 1997 року побачив світ перший номер незалежної грецько-української газети «Вісник-Ангеліафорос».³² Газета завдячує своєму народженню наполегливим і цілеспрямованим зусиллям головного редактора п. Галини Маслюк-Какку, прес-аташе Посольства України в Греції п. Євгена Конопацького при сприянні першого Посла України в Греції п. Бориса Корнієнка та допомозі грецьких друзів України, зокрема п. Дімітріса Вернадакіса. Незважаючи на труднощі³³, які доводиться долати колективу редакції, газета користується популярністю як в українському середовищі, так і в грецьких колах. «Вісник-Ангеліафорос» ставить собі за мету відтворювати факти, події та джерела українства в Греції, ретельно збирати й зберігати докладну інформацію про це. Не менш важливим завданням щотижневика є подання відомостей грецьким громадянам про історію та культуру України, розвиток українсько-грецьких зв'язків. Діяльність друкованого органу «Вісник-Ангеліафорос» отримала високу оцінку грецької громадськості, яка зацікавлена в розбудові дружніх відносин з незалежною Україною³⁴.

Наступного року було проголошено народження об'єднання наших співвітчизників у громаду з символічною назвою «Журавлиний край». Утворення української громади в Греції — своєрідної гілочки великого українського дерева — було приурочене 130-ій річниці товариства «Прогрес», багаторічна діяльність якого завжди була спрямована на відродження української нації, плекання національного духу, формування національної самосвідомості. Ці дві визначні події співзвучно поєдналися. На установчих зборах української громади було затверджено голову товариства пана Георгія Аврамідіса, заступника голови пані Галину Маслюк-Какку, відповідального секретаря пані Ольгу Рніч, заступника секретаря пані Лесю Чорну, скарбника пані Тамару Стасінопулу, членів ради правління пані Мількевич Людмилу та пані Ларису Біленьку. Почесним членом Ради правління був вибраний Президент Греко-української палати пан Янніс Поліхронопулос. При громадській організації були відкрита бібліотека, організована робота юридичного, медичного та культурно-масового секторів. Таким чином, українська громада ствердила своє існування на грецькій землі. «Тепер уже не можна закривати очі, що нас немає. —

Галина Маслюк-Какку підкреслила у своєму виступі під час установчих зборів, — Справді у нас є безліч проблем, які, звичайно, легше вирішувати разом, об'єднавшись. Громада — це наш захист»³⁵.

2001 р. внаслідок розколу єдиної на той час громадської української організації у Греції «Журавлиний край» утворились товариство української діаспори та українофілів «Українсько-грецька думка» (має центр в Афінах, філіали в м. Патра та на о. Родос), товариство «Український журавлиний край» та товариство «Берегиня»³⁶. Членство в цих організаціях не має фіксованого характеру, об'єднання українців не мають достатньої матеріальної бази та репрезентують незначну частку українців у Греції. Діяльність товариств має культурологічну спрямованість. Поділ організації «Журавлиний край» був зумовлений розбіжностями у баченні завдань та форм діяльності. Створене у Греції Грецько-українське товариство імені Івана Вишенського проіснувало всього один рік. Його діяльність є яскравим прикладом, коли членів товариства об'єднує не духовні засади, а лише бізнес-інтереси.³⁷

В 18 серпня 2001 р. відбулась важлива подія — у Національному палаці «Україна» відкрився III Всесвітній форум українців. Кожний з попередніх форумів знаменував собою певний етап в історії новітньої України. Перший з них засвідчив єднання українців, яких доля розкидала по всьому світі. Другий форум поставив злободенні проблеми, які потрібно вирішувати на шляху розбудови України, наголосив на важливій ролі української діаспори в цьому процесі. Мета третього форуму — консолідувати українців усього світу. Він став найбільш представницьким за історію проведення цих форумів: 300 делегатів представляли західну та східну діаспору.

Член товариства «Берегиня» директор української школи ім. Т. Г. Шевченка Марія Тимофіївна Аттікос представляла діаспору в Греції. У своєму виступі вона повідомила, що в Афінах з 2000 р. працює факультативна українська школа, яка була створена за ініціативою Володимира Петровича Кабачій. Школа була започаткована як недільна, сьогодні ж школа працює як неповна загальноосвітня та легалізована Міністерством освіти України. Однак на жаль, вона до сих пір не легалізована в Греції. Школа, де навчаються понад 100 дітей віком від 7 до 16 років, діє на спонсорські внески та кошти батьків, викладання здійснюється силами представників української громади Греції. Мета діяльності школи — дати дітям іммігрантів можливість продовжити навчання в українських освітніх закладах. Гасло форуму «Українські журавлі повертайтеся додому» є символічним, тому що журавель завжди повертається додому, не зважаючи на всі перешкоди. Українська діаспора в Греції як складова частина світового українства поступово перетворюється на консолідовану етносоціальну спільноту. Під час зустрічі з учасниками форуму М. Т. Аттікос нагородили почесною грамотою від Міністерства освіти і науки України³⁸.

9 листопада того ж року в Афінах відбулася конференція «Емігранти та суспільство». Депутат Європарламенту Мірсіні Зорба взяла участь в ній. У своєму виступі вона детально охарактеризувала історичні аспекти

процесів еміграції з країн Східної Європи до Заходу, в тому числі й до Греції. «Одна з головних цілей політики грецької держави — повідомила вона, — це прискорена та сприятлива адаптація емігрантів у суспільстві. Треба підкреслити, що здійснити її є важко без відповідних реформ в системі традиційної національної освіти, так як юридично іноземні школи можуть формуватися у Греції лише в якості приватних підприємств»³⁹. Процес еміграції став приводом до перегляду традиційних поглядів на мононаціональну державу, в результаті чого відбувається зміна законодавства в багатьох країнах Європи таким чином, щоб забезпечити рівні права усім громадянам, незалежно від національності та релігійної приналежності. Така модель суспільства є внеском нових цінностей в європейську культуру.

В 2002 р. в Афінах розпочав роботу український культурний центр. Він діє під егідою громади українців Греції «Український журавлиний край». До заснування центру долучилася Афінська греко-католицька церква Святої Трійці, організаційно сприяло Посольство України. Виступаючи на церемонії відкриття центру, Посол України в Греції Віктор Кальник відзначив досягнення представників української громади Греції в процесі об'єднання українців, які проживають у цій країні, а також підкреслив необхідність подальшої консолідації сил громади з метою формування організаційних та політичних засад існування української діаспори Греції⁴⁰. Український культурний центр в Афінах розмістився в окремій чотириповерховій будівлі, що орендується за рахунок внесків членів громади та спонсорської підтримки грецької сторони. При центрі діє невелика бібліотека, книжкова колекція якої була зібрана за допомогою Київського національного університету імені Тараса Шевченка та Посольства України, працює інформаційний офіс та українська школа імені Тараса Шевченка.

Подією у культурному житті української діаспори у Греції стала конференція, яка відбулася в Афінах у травні 2002 р. Конференцію привітав Янніс Казакос — мер Зографу (один з районів грецької столиці). Він сказав, що приймаючи в мерії українських друзів ми віддаємо данину поваги українському народу, з яким греків поєднують загальні ідеали та цінності⁴¹. Один з почесних гостей — Міністр закордонних справ України Анатолій Зленко, який в цей час знаходився з офіційним візитом в Греції, в своєму виступі підкреслив: «Я думаю, що ми відносимося з належною увагою до співвітчизників, які проживають у Греції. Питання української діаспори було предметом обговорення під час переговорів. Ми бажали би, щоб у нас було підписано відповідну угоду щодо «трудової імміграції» та її соціальним захистом»⁴². Зустрічі засвідчили, що українсько-грецьке співробітництво поступово розвивається. Під час візиту було підписано Програму міждержавного співробітництва в області освіти та культури, яка відкрила нові можливості в розвитку культурних та освітянських контактів. Пан Янніс Казакос вручив дипломи за досягнення в розвитку культури «філоукраїнцям»: проректору Яннінського університету Димітрісу Гларасу, голові Греко-української торговельної палати Ієннісу

Поліхронопулосу та грецькому журналісту Стеліосу Ілініадісу. Президент всеукраїнського товариства дружби «Україна-Греція» Наталія Терентьєва познайомила присутніх із книгою «Подвижники і меценати: грецькі підприємці та суспільні діячі в Україні в 18–19 ст.: історико – географічні нариси», виданої в Києві в 2001-м р. за редакцією академіка НАН України Валерія Смоля. Видання було підготовлено співробітниками відділу історії українсько-грецьких зв'язків Інституту історії України. Книга видана українською мовою, передмова та короткий зміст статей представлені також грецькою мовою. На конференції були присутні Посол України в Греції Віктор Кальник, Генеральний консул Греції в Одесі г-н Стефану та посол Греції в Україні г-н Банонтатіс Гумас, співробітники мерії, діячі культури та науки. Того ж дня відбулося урочисте відкриття виставки сучасного українського художника Євгенія Петренко, що протягом останніх років проживає та працює на острові Крит.

З 6 по 12 вересня 2002 р. Посольство України в Греції разом з меріями м. Афін та районів столиці Зографу, Агіа Параскеві і Вулягменіс за підтримкою Почесного посла України в Пірее Такіса Макріса організували та провели Дні української культури. Так, 6 вересня в Культурному центрі м. Афін відбулася виставка українських художників Валерія Франчука та Ніни Саєнко, у культурному Центрі Зографу – фотовиставка «Україна сьогодні»⁴³. У рамках святкування 11-річчя одержання незалежності України з успіхом пройшли концерти дитячого ансамблю танцю «Волинянка». Усі заходи були організовані за підтримкою української діаспори в Греції.⁴⁴ 7 вересня в українському ресторані «Львів» відбулася зустріч членів товариства та друзів «Україно-грецька думка» і дискусія на тему «Незалежна Україна через 11 років».⁴⁵

Українці в Греції щорічно збираються на вечір, присвячений пам'яті поета. Так в 2003 р. відбувся вечір пам'яті Тараса Шевченка в приміщенні студентського клубу Афінського Університету ім. І. Каподістрії. Вечір «Кобзаря» був проведений товариством української діаспори в Греції «Україно-грецька думка» разом з кафедрою іноземних мов університету при сприянні посольства України в Грецькій Республіці. Спеціальний випуск журналу «Вісник-Ангеліофорос» був присвячений спеціально цій події. Як відмітив Луї Арагон, «ставши класиком України, Тарас Шевченко став класиком для всіх народів». Дмитро Павличко продовжив: «Т. Шевченко зробив для української культури те, що О. Пушкін для російської, Ф. Гете для німецької, В. Шекспір для англійської та Солломос для грецької. Він підняв ідеали українських творів до рівня загальнолюдських ідеалів. Як представник нації, що не мала своєї державності, він став символом не тільки художнього, але й політичного світу.»⁴⁶

Голова товариства «Україно-Грецька Думка» Галина Маслюк підкреслила, що серйозним досягненням товариства стало те, що з кожним роком більше греків виявляють цікавість до України, до її історії, культурної та історичної спадщини. Українська суспільна організація завойовує нових друзів у наукових, творчих та підприємницьких колах, а

також у структурах державного апарата, у тому числі у меріях та різноманітних організаціях. Вечір закінчився концертом української народної музики, підготовлений грецькими виконавцями. Від імені грецьких гостей – представників органів місцевого самоврядування й університету в Раду правління товариства надійшов ряд пропозицій про проведення спільних українсько-грецьких заходів, що свідчить про розвиток дружних стосунків двох народів.

Український вечір сміху «Гумарина 2003» відбувся 13 квітня в Афінах. Дотепні жарти, конкурси, чисельні театралізовані сценки, доповнені інсценізованими жартівливими народними піснями, викликали захоплення глядачів. Цей захід був організований за ініціативою товариства «Українська-грецька думка». Він продемонстрував грецьких глядачам різноманітні сатирично-гумористичні традиції народу, познайомив з усною народною творчістю, а також з класичними та сучасними творами українських гумористів. На вечір сміху «Гумарина 2003» були запрошені гості, серед яких були представники інших національних товариств⁴⁷.

1–10 вересня 2006 р. на запрошення «Українсько-грецька думки» на о. Евія (Греція) з'їхалися представники закордонних українських організацій, щоб взяти участь у чергових зборах Європейського конгресу українців. Одною з найчисельніших була українська делегація на чолі з головою Української федерації товариств зв'язків із зарубіжними країнами та товариства «Україна-Світ» Іваном Драчем. Спонсором зустрічі українських організацій був Національний банк Греції та фірма-власник туристичного комплексу «Холідей Вілідж»⁴⁸.

Збори на о. Евія мали не тільки організаційну, але й культурну та наукову спрямованість. З лекціями на історичні теми виступили співробітники Інституту Історії Національної Академії Наук України доктори історичних наук Георгій Касьянов та Степан Віднянський, доповіді яких включали в себе огляд сучасного політичного становища в Україні. Майже щодня учасники зборів брали участь у круглих столах, за якими обговорювались актуальні питання діяльності сучасних українських осередків у Європі та шляхи їхньої співпраці. На цих зустрічах можна було зустріти представників не тільки старшої генерації, але й молодших поколінь, які жваво цікавляться долею своїх національних осередків у державах, де проживають етнічні українці. Справжньою подією на форумі став концерт українських танцюристів перед гостями туристичного комплексу з різних країн Європи. Перебування українців у Греції також включало в себе екскурсії по деяких визначних місцях Еллади. Учасники форуму побували на екскурсії в Дельфах, Афінах, побачили кілька відомих православних монастирів і храмів, архітектурні й духовні пам'ятки візантійської культури. Українські гості, особливо молодь, вчилися грецьким національним танцям. Форум пройшов успішно і став щорічним. Наступного року він мав назву Фестиваль української культури «На Спаса». В рамках цього форуму відбулася III Міжнародна конференція журналістів.

Деякі з українських громадян, які емігрували до Греції на постійне місце проживання, будують свою кар'єру в Греції. Так, цікавим прикладом створення позитивного іміджу України є історія творчості концертмейстера Вікторії Лук'янець — Медеї Яссоніді. У 1991 р. на конкурсі імені Марії Каллас (м. Афіни, Греція) Вікторія здобула першу премію. Грекиня за походженням, Медея Ясонова (Ассоніді) народилася в м. Константинівка Донецької області, тут навчалася в музичній школі, після успішного закінчення якої вступила до Донецького музичного училища за класом фортепіано, й потім до Київської консерваторії. Ще в Донецьку вона набула досвіду роботи концертмейстера в студії Будинку вчителя, згодом продовжила кар'єру в класі відомих професорів по вокалу Київської консерваторії Наталі Захарченко та Євгенії Мірошниченко. Працювала в Дитячому музичному театрі й у Національній опері. У 1991 р. вона іммігрувала на батьківщину своїх предків. За роки життя в Греції змінилося не лише звучання її прізвища. Відбулася ще одна подія — піаністка Медея Ясонова стала оперною співачкою Медеєю Яссоніді. В Греції українського концертмейстера взяли на роботу до Афіньського оперного театру, де вона розпочала працювати над «Фальстафом» Верді зі знаменитим італійським співаком Ролландо Панераї. Він сприяв, щоб вона прийняла рішення поступити на вокальне відділення до Афіньської консерваторії. Вона була прийнята до консерваторії, яку співачка закінчила за три роки. Варто зазначити, що займалася М. Яссоніді тільки вокальними дисциплінами, оцінки за всіма іншими музичними предметами зарахували такими, які вона отримала в Київській консерваторії. На сьогодні співачка виступала на багатьох відомих оперних сценах світу — Братислава, Бухарест, три чеські сцени, виступ у знаменитому залі «Карнегі-хол» у Нью-Йорку, концерти в головному концертному залі Афінь. Окрім того, Медея викладає вокал в одній із приватних консерваторій в Афінах. Вона мріяла приїхати до Києва та співати в місті своєї юності, з яким пов'язано стільки хвилюючих спогадів, де залишилися її улюблені наставники, друзі, колеги⁴⁹. Мрії Медеї частково судилося збутися, коли вона разом зі своєю сестрою Ларисою у якості солісток хору із м. Нафпактос (Греція) приїхали до України на III Всеукраїнський хоровий фестиваль «Співучий собор», який проходив в м. Святогорськ та м. Київ у вересні 2004 р. В колонному залі імені М. Лисенка та Будинку органної та камерної музики (м. Київ) грецький хор чудово виконав песенні твори, вразивши слухачів чистотою виконання⁵⁰.

Кінематограф є своєрідним віддзеркаленням життя держави, ментальності та культури її народу. Кінострічки виразно доносять до глядачів культуру народу, його духовні надбання та цінності, розкривають актуальні проблеми. В цей галузі українці також зробили внесок в розвиток створення позитивного іміджу України. Ірина Бойко — випускниця відділення режисури Академії мистецтв (м. Київ) працювала в одному з перших незалежних театрів-студій у столиці України. У 1995 р. вона виїхала до Греції, де через 3 роки закінчила кінематографічну школу

в «Панавіджі», якийсь час працювала помічником на грецькому телевізійному каналі ЕРТ. Її перша телевізійна роль у серіалі «Яскраве сонце» відомого грецького режисера Василіса Луле, зробила українку відомою не тільки професійному колу, але й широкій аудиторії. У 2002 р. документальний фільм «Дно», знятий у Греції режисером Іриной Бойко, був представлений на Берлінському фестивалі⁵¹. У 2003 р. у Салоніках відбувся П'ятий фестиваль документальних фільмів, де іммігрантка з України представила фільм «Чи є в Греції льви?». Фільм одержав першу премію фестивалю⁵². 19 лютого 2006 р. у Німеччині завершив свою роботу 56-ий Берлінський кінофестиваль. Грецію на фестивалі представляла Ірина Бойко. Її картина «Злодій» була визнана гідною та відзначена Першою премією журі серед короткометражних художніх фільмів.⁵³ (Фільм входив у номінацію дитячих фільмів. Журі складалося з 11 дітей у віці 10-14 років, а також з 5 представників дорослих). Після отримання нагороди грецьким фільмом, режисером якого була українка Ірина Бойко, Греція отримала масу пропозицій та запрошень на кінофестивалі світу.

У Греції добре відомим є Олег Цибенко — автор першого перекладу на російську мову творів Нікоса Казандзакіса («Спокуса», «Христа розпинають знову» та інші). Олег Цибенко — випускник Львівського державного університету. В Московському Педагогічному інституті він захистив дисертацію по історії древнього світу, викладав у різних вузах СРСР. До Греції приїхав у 1990 р. за запрошенням Шведського Археологічного інституту для проведення дослідницької роботи та залишився працювати в Афінах. Його діяльність почалася з перекладів поетичних і прозаїчних творів на давньогрецьку та латинську мови. Таким чином він бажав донести до читача традиції Київської Русі, які мають багато спільного з традиціями Візантії⁵⁴.

Представники української діаспори в Греції зробили певний внесок у розвиток українсько-грецьких культурних зв'язків. Перш за все, це — створення українських та грецько-українських товариств, студій, клубів, школи, поява української греко-католицької парафії. Показовий той факт, що вся російськомовна преса Греції має українську сторінку. В країні стали традиційними Дні української культури та освіти, представники діаспори сприяють їх проведенню. Українці Греції роблять важливий крок в напрямку консолідації та активізації своєї діяльності.⁵⁵ Цьому сприяла політика України щодо осіб українського походження, які за своїм правовим статусом є громадянами інших держав і з точки зору міжнародного права розглядаються як національна меншина, формується із урахуванням усіх її зобов'язань перед світовим співтовариством у відповідності із міжнародними стандартами в галузі прав людини, законодавством зарубіжних країн, а також власним.⁵⁶

Підсумовуючи, треба зазначити, що не враховуючи порівняно невелику кількість етнічних українців, які легально проживають у Греції, зв'язок основної маси українців з цією країною носить постійний характер.

Українська громада не має помітного впливу на суспільно-політичне життя Греції. Водночас за роки проживання в країні українськими громадськими організаціями накопичено чималий досвід громадсько-суспільної та культурно-освітньої діяльності, спрямованої на плекання української культури, звичаїв і традицій, збереження національної самобутності та етнічної ідентичності, поширення позитивного іміджу України в Греції. Україна послідовно піклується про створення необхідних умов для духовно-культурного обміну із зарубіжними українцями, розширення його обсягів, заохочує державні, громадські організації до здійснення спільних програм, організує проведення різноманітних заходів.

¹ Табачник Д. В., Попов Г. Д. Українці зарубіжжя та Україна: Довідник. — Київ, 2007. — С. 5

² Annual Yearbook. Greece in 2001. — Athens, 2002. — P. 100.

³ Євтух В. Б., Ковальчук О. О. Українці в Канаді. — Київ, 1993

⁴ Пирожков С., Малиновская Е., Хомра А. Внешние трудовые миграции в Украине: социально-экономический аспект. — К., 2003.

⁵ Хомра О. Структура і напрями потоків населення України — К.: MOM, 1998 // www.dep.kiev.ua.

⁶ Ступницький О. І. Міжнародна міграція робочої сили та механізми її регулювання: навчальний посібник. — К., 2004.

⁷ Корнієнко Б. І. Спогади посла (перші кроки Української дипломатії). — Київ, 2005.

⁸ Самохвалов В. — Українська діаспора в Греції: зародження, проблеми і перспективи. // Асоціація українців Греції. — Афіни, 2001. — С. 4.

⁹ Терентьєва Н. А. Греки в Украине: экономическая и культурно-просветительская деятельность (XIX–XX вв.). — К., 1999.

¹⁰ Слюсаренко О. О., Терентьєва Н. О. Торгово-економічні зв'язки України і Греції: історичні традиції та сьогодення. — К., 2005.

¹¹ Тищенко А. В. Українська громада в Греції: тенденції та проблеми розвитку. // Вістник Дипломатичної академії України. — 2008. — № 11.

¹² Конопацький Є. А. Україна-Греція: шляхи співпраці. // Трибуна. — 2001. — № 3–4. С. 31; Він же Україна-Греція: глибокі корені дружних зв'язків. // Політика і час. — 2002. — № 9. — С. 31.

¹³ Дубчак Г. О. Українсько-грецькі культурні зв'язки на межі III тисячоліття (історичний хронограф) // Вістник Дипломатичної академії України. — К., 2003. — Вип. 10. — Ч. 1.

¹⁴ Прот. Иоанн Вернесос. Новые чудеса Св. Иоанна Русского. — Афины, 2000.

¹⁵ Малышев Владимир. — Русские в Греции. — Афины, 2002 — С. 52–53.

¹⁶ Пінчук С. П. — Іван Вишенський: життя і творчість. — Київ, 1968. — С. 5.

¹⁷ Grishin Alexander. Barskys accout of the monasteries of Cyprus: a Ukrainian pilgrim in early eighteenth century Cypsus. // Modern Greek Studies yearbook. — 1994–1995. — Vol. 10–11. — P.20.

¹⁸ Малышев Владимир. — Русские в Греции. — Афины, 2002 — С. 15–18.

¹⁹ «Странствия пешеходца Василия Григоровича-Барского — Плаки-Аябова, уроженца киевского, монаха антиохийского. Путешествие к святым местам в Европе, Азии и Африке находящимся, предпринятое в 1723, и оконченное в 1747 году, им самим писанное, ныне же на иждивении его светлости князя Григория Александровича Потемкина, для пользы общества изданное в свет, под смотрением надворного советника, правящего должность директора над новороссийским училищем, Вольнаго российского собрания при Императорском Московском университете и Вольнаго экономического общества в Санкт-Петербурге члена Василья Григорьевича Рубана, — СПб.: При Имп. Акад. Наук, 1778. — XII, 796 с.»

²⁰ Одним з відомих видань є книга під редакцією Н. П. Борсукова «Странствовання Василия Григоровича-Барского по святым местам Востока с 1723 по 1747 г.», надрукована Православним Палестинським товариством в 1886–1887 роках.

²¹ Довженко В. П. І. Ніщинський. — Київ, 1955. — С. 6.

²² Державний архів Одеської області. — Фонд 45. — Оп. 4. — Спр. 2591. — А. 89.

²³ Вихідці з України так само, як греки-понтійці з Кавказу, мали назву «еллінороси» або «руські». Так, в м. Афіни є мікрорайон «Елліноросон» (район «греко-росіян»), де проживають греки, росіяни, українці та представники інших національностей.

²⁴ *Ἰωτὴ Ξανθῆ. Η Μεταναστευση προς την Ελλάδα.* — Αθῆνα: Ἰνστιτουτο Διεθνων Σχεσεων, 1993. — Σ. 23.

²⁵ Кількість греків-репатріантів була збільшена у декілька разів грецькими медіа та політичними партіями, однак точна цифра була названа міністром внутрішніх справ К. Скандалідіосом в інтерв'ю газеті «Омонія», зам міністра закордонних справ Г. Нютісом в інтерв'ю газеті «Елефтеротіпія» та представниками деяких понтійських товариств.

²⁶ Павлідіс М. — Домоклов меч депортации... //Омонія (Афінський міжнародний щотижневик). — 2001. — 22-28 ноября .

²⁷ Самохвалов В. — Українська діаспора в Греції: зародження, проблеми і перспективи. // Асоціація українців Греції. — Афіни, 2001. — С. 4.

²⁸ Migration in the CIS 1997–1998.// Data of the International Organization of Migration, 1999. — p. 161.

²⁹ *Πετριωτὴ Ξανθῆ. Η Μεταναστευση προς την Ελλάδα.* — Αθῆνα; Ἰνστιτουτο Διεθνων Σχεσεων, 1993. — Σ, 82.

³⁰ Грецька імміграційна політика під загрозою. //Омонія (Афінський міжнародний щотижневик). — 2002. — 17–23 січня.

³¹ За даними представників української діаспори, їх кількість є більш 60 000 осіб усіх категорій іммігрантів.

³² Четверта хвиля еміграції: регіональні особливості //Довідник Інституту досліджень діаспори. — Київ, 2005. — С. 8

³³ Неодноразові спроби започаткування українського друкованого органу завершилися невдачами у зв'язку із браком фінансування. Періодичне видання щотижневика «Вісник- Аггеліафорос» припинилося у 1999 р., в наступні роки стали виходити ювілейні або тематичні номери щотижневика. Окремі українськомовні матеріали на прохання Посольства України або українських громадських товариств друкують грецькі російськомовні щотижневика «Омонія» та «Афіни інфо».

³⁴ «Вісник- Аггеліафорос» — перша друкована ластівка греко-української дружби». // Вісті з України. — 1998. — 12 лютого. — С. 8.

- ³⁵ Існування громади — це вимога часу // Вісник-Ангеліафорос . — 1999. — 8 січня. — №. 26 — С. 30.
- ³⁶ Попова Наталя. Українское общество для всех желающих. // Российский вестник. — 2003. — 3–10 сентября.
- ³⁷ Вісник-Ангеліафорос. — 1999. — 7 квітня — С. 3
- ³⁸ Віталій Чеков. Українські журавлі повертаються додому // Афіни плюс. — 2001. — 13 вересня.
- ³⁹ Омония. (Афінський міжнародний щотижневик). — 2001. — 11–17 листопада.
- ⁴⁰ День. — 2002. — 15 січня.
- ⁴¹ Διαχρονικές σχέσεις Ελλάδας-Ουκρανίας. // Η Εφημερίδα Είδηση. — 2002. — Μαϊος. — Τεύχος 30.
- ⁴² Попова Наталя. Дружба — 2500 лет. // Омония (Афінський міжнародний щотижневик). — 2002 . — 1–7 травня.
- ⁴³ Глушко Наталья. Все краски Украины. // Омония (Афінський міжнародний щотижневик). — 2002. — 11–17 вересня.
- ⁴⁴ Сонячна Еллада широко вітала українців. // Жіночий світ. — 2003. — Ч.2. — С.16
- ⁴⁵ Глушко Наталья. Все краски Украины. // Омония (Афінський міжнародний щотижневик). — 2002. — 11–17 вересня.
- ⁴⁶ «Вісник-Ангеліафорос». — 2003. — 3 вересня — С. 1
- ⁴⁷ Омония. (Афінський міжнародний щотижневик). — 2003. — 16–22 квітня.
- ⁴⁸ Український форум. — 2007. — 7 березня
- ⁴⁹ Черкашина Марина. Дорога завдовжки в долину / Дзеркало тижня. — 2001. — 14 — 20 липня. — № 26 (350).
- ⁵⁰ Чекан Олена. І музика небес, і музика лісів. Хоровий фестиваль «Співочий собор» переїхав до Києва // Україна Молода. — 2004. — 25 вересня. — № 179.
- ⁵² Омония. (Афінський міжнародний щотижневик). — 2002. — 16–22 жовтня.
- ⁵² Омония. (Афінський міжнародний щотижневик). — 2003. — 5–11 березня .
- ⁵³ Омония. (Афінський міжнародний щотижневик). — 2003. — 1–7 березня .
- ⁵⁴ Омония (Афінський міжнародний щотижневик). — 2001. — 2–8 травня.
- ⁵⁵ Самохвалов В. Українська діаспора в Греції: зародження, проблеми і перспективи. // Асоціація українців Греції. — Афіни, 2001. — С. 4.
- ⁵⁶ Основи етнодержавознавства. / за ред. Юрія Римаренка. — Київ, 1997. — С. 635–636.